

AZERBAYCAN AŞIK SANATINDA GÜZELLEME TÜRÜ**BEAUTY GENRE IN AZERBAIJANI ASHIK ART****ATAKİŞİYEVA Kemale**

Dr., Azerbaycan Milli Elmler Akademisi, Folklor Enstitüsü

ORCID: 0000-0003-3637-6790

ÖZET

Azerbaycan aşık sanatı çalışmasındaki temel sorunlardan biri türlerin sınıflandırılmasıyla ilgilidir. Bu açıdan hem müzikoloji hem de edebi folklorşünaslık alanında aşık sanatındaki şiirsel ve müzik türlerinin çeşitli kriterlerden sınıflandırılması konusunda kapsamlı araştırmalar yapılmıştır. Azerbaycan müzikolojisindeki aşık havalarının sınıflandırılması öncü E.Eldarova tarafından yapılmış, daha sonra T.Mammadov, İ.Köçerli ve diğerleri tarafından yapılmıştır. Aşık sanatındaki müzik türlerinden biri de güzelleme türüdür. Güzellemelerin pek çok türü var. Bu türler farklı kriterlere göre gruplandırılmıştır. Böylelikle bazı aşıkların isimleriyle bağlantılı güzellemeler, bölgelerle ilgili güzellemeler ve destanın kahramanlarının isimleriyle bağlantılı güzellemeler vardır. Güzelleme türünü hem şiir hem de müzik açısından nitelendirirken, öncelikle türün imge-duygusal içeriği ön plana çıkmaktadır. Çünkü türün içeriği her iki açıdan da tam olarak aynı konuma sahip. Güzellemelerin özelliği olan şiirsel bir tür eklemidir. Bu türün temel özellikleri, müzik dilinin bölgesel özelliklerine yansıtılabilir. Güzelleme havalarının çoğu (Aşık Penah güzellemesi ait değil) Segah intonasyonlarına dayanmaktadır. Segah makamının lirik ve hüznü bir karaktere sahip olduğu bilinmekte ve bu moda dayalı müzik örnekleri de bu karakter çemberini kapsamaktadır. Güzelleme havalarının bu makama dayalı olması ve aynı karakterde olması, aşık ve muğam sanatı arasındaki daha derin bağın bir göstergesidir. Bu nedenle, güzelleme havası türü de dahil olmak üzere, aşık sanatındaki tüm türler, bir dizi genel ve bireysel sınıflandırma kriterini ifade eder. Genel kriterler havanın yarandığı yeri, yaratan ve ya ait olduğu şahıs, şiirsel metni vb.gibi göstergelere göre gruplamadır. Şiirsel metni, imge-duygusal içeriğin belirli bir destanla veya belirli bir kişiyle bağlantılı olarak belirli güzelleme kriterleri oluşturulur. Ek olarak, performans tarzının etkisine dikkat etmek gerekir. Bu nedenle, herhangi bir aşık mühiti gibi, güzellemeler çevrenin yerel performans geleneklerinin, performans tarzlarının etkisini yansıtır.

Anahtar kelimeler: aşık sanatı, güzelleme havası, şiirsel, müzik türleri, performans tarzı

SUMMARY

One of the main problems in the study of Azerbaijani ashug art is related to the classification of genres. From this point of view, extensive research has been done on the classification of poetic and musical genres in the art of ashug in both musicology and literary folklore. Classification of the air of ashug in Azerbaijani musicology was made by the pioneer E.Eldarova, and later by T.Mammadov,I.Kocharly and others. One of the music genres in the art of ashug is the genre of beauty. There are many types of beauties. These species are grouped according to different criteria. Thus? There are beauties associated with the names of some ashug's, beauties related to regions, and beauties associated with the names of the heroes of

the epic. While defining the beauty genre in terms of both poetry and music, first of all the image-emotional content of the genre comes to the fore. Because the content of the genre is exactly the same in both respects. It is a poetic addition that is characteristic of beauties. The main features of this genre can be reflected in the regional characteristics of the musical language. Most of the beauties (not belonging to the enchanting Penah beauty) are based on Segah intonations. It is known that the Segah makam has a lyrical and sad character and examples of music based on this mode include this character circle. The fact that the beauty airs are based on this mode and that they have the same character is an indicator of the deeper bond between the art of ashug and mugham. Therefore, all genres in the art of amorous, including the amenity type, express a set of general and individual classification criteria. General criteria are grouping according to indicators such as the place where the air is created, the creator or the person it belongs to, the poetic text, etc. Certain criteria of beauty of the poetic text, image-emotional content in connection with a particular epic or a particular person are established. In addition, it is necessary to pay attention to the influence of her performance style. Therefore, like any ashug environment, beauties reflect the influence of the local performance traditions and performance styles.

Keywords: ashug art, beauty song, poetic, music genres, performance style

Giriş

Azerbaycan aşık sanatı, şiirsel ve müzik türlerinin zenginliği ile yüzyılların sınavından geçmiş büyük bir miras yaratmıştır. Tarihi eski şairlerin eserlerinde olan bu sanatın incelenmesi, özellikle yirminci yüzyılda aktif hale geldi. Aşık sanatı şiirsel ve müzik türlerini birleştirdiğinden, çalışmaları çeşitli bilim dallarında gerçekleşti. Özellikle edebi ve müzikal folklor, aşık sanatı üzerine araştırmalara aktif olarak katılmaktadır. Aşık hava sistemi çalışması Azerbaycan müzikolojisinin öncelikli alanlarından biridir. Bu konu halen U.Hacibeyli, A.Badalbeyli, B.Mammadov'un bilimsel araştırmalarında ana yerlerinden birini işgal etmekte ve bu alandaki müzikologların ilgisini çekmektedir. Aşık sanatı çalışmasındaki bir sonraki aşama müzikolog A.Eldarova, T.Mammadov, K.Dadaşzade, İ.Koçarlı, A.Kerimli ve diğerlerinin çalışmalarıyla başladı.

Aşık sanatında müzik türlerinin incelenmesi, müzik folklorunun önemli konularından biridir. Konunun araştırması birkaç yönden yürütüldü. E.Eldarova'nın yaptığı araştırmalarda müzik hava sistemi, türlerin özellikleri, müzik dili kilit taşı, görüntü-içerik özellikleri vb. araştırıldı ve sınıflandırıldı. Aşık havalarının gruplandırılmasının büyük ölçüde metro ritmik özelliklerden kaynaklandığı U.Hacibeyli'nin bilimsel makalelerinde de sınıflandırma konusuna değinildi. Alimin "Azerbaycan'ın halk müzik hayatına bir bakış" başlıklı makalesinde şikeste ve bayatı türünden bahsedilmekte ve ona aşık sanatının enstrümanı demektedir: "Şikeste ve bayatı, aşık grubunun bestesi olarak adlandırılabilir, çünkü bu tür müzik onların gerçek sanatıdır." (Hacibeyli, 1985:183) Daha sonra bilim insanı, bu türlerin bazı özelliklerini, performans tarzlarını gösterir ve bunları şarkıcının performansı için tipik olan enstrümanla karşılaştırır.

Aşık havasının sistematikleştirilmesi ve tür sınıflandırılması E.Eldarova'nın "Azerbaycan aşık sanatı" adlı bilimsel monografisinde daha yaygın olarak yapılmıştır. Gruplama birkaç kriterle dayanıyordu. Aşık havalarının müzik dilinin ulusal makam intonasyon tarzına

dayandığı, aynı zamanda havaların gruplandırılmasının enstrümanlarının perdelerine, çalındıkları kayıt dairesine, yazara (biliniyorsa), belirli bir coğrafi konum, tarihsel kişilik vb. bağlı olduğu bilinmektedir. Türün müzikal doğası, havanın melodik yapısının gruplanmasında daha belirgindir. E.Eldarova'da bu gruplama şu şekilde derilenmiştir: “İlk grup-resitatif-deklamasyon tip havalar; ikinci grup okunaklı-resitatif tip; üçüncü grup aşık şarkıları” (Eldarova, 1996:125) Bu sınıflandırma daha sonra aşık sanatı çalışmasında lider bir konuma geldi ve diğer müzikologlar tarafından daha da geliştirildi. Aşık havalarının sınıflandırılması müzikolog İ.Koçarlı'nın de bilimsel araştırmalarına dahil edilir. Araştırmacı, E.Eldarova'nın görüşlerine dayanarak bazı açıklamalar yapıyor: “1.Bahrsız aşık havaları (Tecnis, Zarıncı, Çoban bayatısı, Qaraçı, Derviş vb.); 2. Karışık bahrlı aşık havaları (Azaflı geraylısı, Şah Hatai divani, vb.); 3. Bahrlı aşık havaları (aşık şarkıları, Gilenar, Derbenti, Şahseveni vb.); 4.Enstrümental saz havaları; 5.Aşık dans havaları”. (Köçerli, 2010:16)

Gelişme

Aşık sanatındaki havaların gruplanması, taşıdıkları imge-duygusal içerikle de ilgilidir. Bu gruplamada güzellmelerin özel bir yeri vardır. Pek çok güzelleme türü bilinir. Bu türler farklı kriterlere göre gruplandırılmıştır. Böylelikle bazı aşıkların isimleriyle bağlantılı güzellmeler, bölgelerle ilgili güzelleme ve destanın kahramanlarının isimleriyle ilgili güzellmeler vardır. “Güzelleme – 1. Şiirsel formlarla ilgili yayınlardan birinin adı. Şair ya da aşık, güzel kızların, gelinlerin ve bazen sevgilisinin güzelliğini ve zekasını sık sık anlatır ve onlara saygı ve sevgi duyurularını söyler. 2. Aşık havası güzelleme destanda ve bağımsız bir eser olarak okunur.Diğer isimleri “Eski güzelleme”, “Aran güzellemesi”, “Şirvan güzellemesi” ve “Göyçe güzellemesi”dir.- gibi anlatılır.” (Açıklayıcı sözlük, 2015:43-44) Bu havalar, destanın içinde, sonunda ve bağımsız olarak okunur. Güzellmeler heç çevreye göre, hem de bireysel yazarların isimleriyle adlandırılmıştır. Bu açıdan “Emrah güzellemesi”, “Panah güzellemesi”, “Vagif güzellemesi”, “Bilal güzellemesi” aşıkların isimleriyle bağlı, bölgesel karakterde “Göyçe güzellemesi”, “Aran güzellemesi”, “Şirvan güzellemesi”, “Çıldır güzellemesi” örnek ola bilir. Bu havalardan bazıları bir-birinin aynıdır. Örneğin “Vagif güzellemesi” olarak bilinen hava, “Mihayi” (Karanfil) havası ile aynıdır. Aynı bögenin aşıkları tarafından okunan güzellmeler hem da havanın varyantları olarak kendini gösterir. Bu açıdan bakıldığında “Panah güzellemesi”, “Bilal güzellemesi” Şirvan yöresinin usta aşıkları tarafından da okunmuş ve halk arasında bu isimlerle tanınmıştır. Ancak bazı araştırmalar, bu havanın bölgeye karakteristik olan “Şirvan güzellemesi”nin bir çeşidi olduğunu gösteriyor. Güzellmelerin notaları çeşitli kaynaklarda bulunabilir. Örneğin, aşık müziğinin araştırmacısı, müzikolog profesör T.Mammadov'un “Azerbaycan aşık yaratıcılığı” kitabında (Mammadov, 2011) “Vaqif güzellemesi”, “Borçalı güzellemesi”, “Kerem güzellemesi”, “Koroğlu güzellemesi” (iki tip) havalarının, tanınmış aşık, saz ifaçısı ve müzik araştırmacısı İ.İmamverdiyevin (ve diğerleri) “Şirvan aşıklarının saz havaları” kitabında (İmamverdiyev vb, 2011) iki tip “Şirvan güzellemesi”, “Şakir güzellemesi”, “Panah güzellemesi”, “Karacaoğlan güzellemesi”, “Ehliman güzellemesi”, “Azerbaycan güzellemesi”, “Muğam güzellemesi”, “Cuma güzellemesi”, “Kurbanhan güzellemesi” havalarının notası yer almıştır.

Müzikolog, profesör N.Bağirov, aşık sanatı üzerine bir dizi araştırma çalışmasının yazarıdır. “Azerbaycan klasik aşık havaları” adlı kitabında (Bağirov, 2011) “Kerem

güzellemesi”nin notası sunuldu. “Aşık Qarib” destanı üzerine kapsamlı bir araştırma çalışmasının yazarı N.Rahimbeyli’nin “Azerbaycan destanlarının melo-poetikası” kitabında (Rahimbeyli, 2009) “Fatma güzellemesi”, “Aran güzellemesi”, “Kerem güzellemesi”; aşık sanatı araştırmacısı K.Dadaşzade’nin “Destanın işaret sistemi” kitabında ise (Dadaşzade, 2004) “Kerem güzellemesi” (iki tip) havaları ile ilgili not örnekleri vardır. Bu nedenle, burada listelenen not örneklerine bakarsak, birçok adın defalarca tekrarlandığını görebiliriz. Bunun nedeni, çok sayıda varyant nedeniyle birkaç hava tipinin olmasıdır. Farklı şiirsel metinlere sahip farklı aşıklar tarafından bir dizi güzelleme yapıldığından, bunların birçok çeşidi oluşturulmuştur. Örneğin, “Kerem güzellemesi” bahsettiğimiz kaynakların çoğunda yer almaktadır.

Güzellemelerin isimlerine baktığımızda pek çoğunun destanlarla ilişkilendirildiğini görüyoruz. Bu açıdan bakıldığında “Koroğlu güzellemesi”, “Kerem güzellemesi” özel ilgi görüyor. N.Rahimbeyli’nin kitabındaki güzelleme havaları da doğrudan “Aşık Garib” destanından alınmıştır. Ancak güzellemelerin isimlerinin destanla bağlantılı olması, bunların sadece o destanda okunduğunu gösteriyorsa, o zaman aşıkların destanlarında adı destanla ilgili olmayan bazı güzellemeler vardır. “Fatma güzellemesi” bir örneğin verebiliriz.

T.Mammadov, güzellemeyi en gelişmiş ve en yaygın aşık şiir türlerinden biri olarak tanımlar: “Güzellemeler insanın ve doğanın güzelliğini yüceltir, aşıkların sevgisini ifade eder. Konu itibarıyla geniş ve renkli olan güzellemeler, ağırlıklı olarak geraylı, koşma, muhammes ve musaddas formalarında yaratılır. Klasik aşıkların eserlerinde, yarattıkları aşk ve kahramanlık destanlarında özel zevk ve ustalıklı güzelleme örnekleri vardır.” (Mammadov, 2011:66) “Güzelleme ya da övgü yaygın bir lirik biçimdir. Muxammas, goşma veya geraylı esasına dayanır. Adından da anlaşılacağı gibi güzelleştirmenin ana içeriği, güzelliğin, sevgilinin betimlenmesidir. (Eldarova, 1996:57)

"Aşık güzellikleri" kitabı Azerbaycan Aşıklar Birliği tarafından yayınlandı. (Aşık güzellemeleri, 2020) Güzelleme türlerinin şiirsel mirasını yansıtan kitap, altmış iki aşığın ve bir dizi halk şairinin eserlerinde güzelleştirme örneklerini toplayarak bilimsel bir değere sahiptir. Güzelleme türü hem şiir hem de müzik açısından nitelendirilirken öncelikle türün imge-duygusal içeriği ön plana çıkmaktadır. Çünkü türün içeriği her iki açıdan da tam olarak aynı konuma sahiptir. “Aşığın her türlü yaratıcılığı, sazın melodisi ve saz bileğindeki perde düzeni, kök dizilimi, seslerin ağırlık ve ahenkteki fonolojik düzeni ile ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır. Yani tür ve ağırlık sazın ezgisiyle uyumludur.” (Hekimov, 2013:388) Bununla birlikte, farklı şiirsel metinlerle (bu türe özgü) belirli bir güzellik havası icra edilebilirken, müzikal içerik değişmeden kalır. Bu bakımdan güzellemenin bölgesel niteliği önemlidir. Böylelikle güzellemeler, aşık sanatının popüler olduğu ortamlara göre de türlere ayrılmaktadır. Özellikle Şirvan güzellemesi, Göyçe güzellemesi, Aran güzellemesi, Borchali güzellemesi vb. gösterebiliriz. Çoğu durumda, aşıklar bu melodileri farklı şiirsel metinlerle icra ederler, bu da o havanın çeşitli varyantlarına yol açar. Çünkü performans sırasında şiirsel metnin değişmesi, havanın müzik dilinin bir takım unsurlarını da (havanın melodik ve ritmik organizasyonu) etkiler. Aşık sanatının araştırmacısı, folklorcu S.P.Pirsultanlı, "Yüzlerce Müzik Mucizesi" başlıklı makalesinde havayı "Göyçe güzellemesi", "Çukhuroba güzellemesi", "Kerem güzellemesi", "Eski güzelleme", "Aran güzellemesi", "Vagif güzellemesi", "Kesme güzelleme" nin şiirsel metnini koşma tarzında sınıflandırıyor. Mühammes poetik tarz olan

havalarda sırasında “Koroğlu mhammesi”, “Koroğlu güzellemesi” kayd ediliyor. (Pirsultanlı, 2002:72-73) Gördüğünüz gibi, güzellemelerin özelliği olan Şiirsel tür koşma. Böylelikle Şiirsel metnin deđiŐkenliđi, esas olarak farklı çevrelerine ve belirli ashugların yaratıcılığına atıfta bulunarak ortaya çıkar. Ancak bilim adamının bir baŐka ilginç notunu da hesaba katmak gerekir ki Şiirsel metin bir ek olarak tutulsa da, melodiyi icra eden aşığın ait olduğu çevrenin yerel lehçesi, saz icrasına gelenekleri çeŐitlilik yaratmada önemlidir. "Dil uyumu, tonlama ve telaffuz müzikte özel bir rol oynar. Amacımızı daha net hale getirmek için bir örnek vermek istiyoruz. Sadece bir Dbeyti havasına olduğu biliniyor. Ancak performans açısından, kelimelerin farklı lehçelerdeki ve lehçelerdeki farklı telaffuzlarının bir sonucu olarak, bu hava birçok varyant kazanmıŐtır. (Pirsultanlı, 2002: 61) Bu durumun muğam sanatında da görüldüğüne dikkat edilmelidir. Sözlü lehçeyle ortak özellikleri olan müzik lehçesi, folklor türlerinin oluŐumunda da önemli faktörlerden biridir. Bununla birlikte, müzikal lehçenin oluŐumu, her Őeyden önce, ait olduğu coğrafi ortamın yanı sıra, herhangi bir etnik topluluğun (aynı zamanda kabile, halk, vb.) nemi vardır. Dolayısıyla bu türün temel özellikleri müzik dilinin bölgesel özelliklerine de yansıtılabilir. AŞık müziğinde bölgesel özelliklerin kriterleri, tür, enstrümantal eŐlik ve müzik dilinin özelliklerine yansır. Böylece, her ashık ortamının kendi türü, eŐlik formu ve kompozisyonu ile müzik dilinin özellikleri vardır. Şirvan aşık ortamında aşık ve muğam sanatının eŐit geliŐmesinin burada yapılan aşık sanatı ve geliŐmesini etkilediği bilinmektedir. Hemen hemen her Şirvan aŐıđı, Şarkıcının repertuarını ve muğamlarını iyi bilir. Bu tabii ki havanın icrasına tarzında ve müzik dilinin özelliklerinde kendini gösterir. Bu nokta, çoğu zaman aşık havasının varyant oluŐumunda önemli bir rol oynar. Bu nedenle Şirvan aşıkları, havanın baŐlangıcında (bazen sonunda) sazın üzerinde genellikle kk bir parça mugam çalarlar. Bu parça ayrıca havanın kök ve perde tonu ile uyumlu olmalıdır. Borçalı aşıkları ise herhangi bir icra sırasında muğam parçaları kullanmazlar. Aynı zamanda Borchali aşık sanatının parlak bir temsilcisi olan AŞık Emrah Gulmammadov'un repertuarındaki enstrümantal saz yayınlarında da böyle bir anla karŐılaŐabiliriz. AŞık sanatında muğamın yerinin çok önemli olduğu ve detaylı olarak incelenmesi gerektiğine dikkat edilmelidir. AŞık sanatı üzerine yapılan güncel araŐtırmada, bu konu daha çok Şirvan evresi bağlamında incelenmiŐ ya da kll havanın ruh hali özellikleri ön plana çıkmıŐtır. U.Hacibeyli'nin Azerbaycan halk müziğinin temelleri üzerine tanımladığı temel ve ek usuller sisteminin analizi, aşık havanın müzik dilinin tek taraflı olarak incelenmesiyle sonuçlandı. Bununla birlikte, son zamanlarda, aşık havasının perde ve kök sisteminin paralel olarak incelenmesi konusu acil hale geldi. Bu açıdan I. Köçerli'nin "AŞık müziğinin ses-makam sistemi üzerine" yazısı (Köçerli, 2017) parlak bir örnektir. Burada müzikolog, aşık müziğinin perde sistemine ve enstrümanın perdelerine ve kök sistemine dayalı bir analiz yöntemi sunar. Bu yaklaŐımla aşık ve muğam sanatı arasında bölgesel çerçevenin ötesine geçen ve etnogenetik göstergeler içeren bağları tespit etmek mümkündür. Böylece, her iki sanatın eski tarihsel köklerle bağlantısı gerçek örneklerle dođrulanmıŐtır.

Halk müziği türlerine iliŐkin mevcut araştırma ve analizler, aşık ve muğam sanatının Azerbaycan'daki eski insan yerleŐimlerinden ve kültür beŐiđinden gelmediğini, burada yaŐayan yerel kabilelerin kadim bir sanatı olarak Őekillendiđini ve geliŐtirildiđini söylemeye zemin hazırlamaktadır. Bu sonuca varacak ana gösterge, aşık ve muğam sanatı arasındaki etkileŐim ve etkilerin genetik niteliğidir. Genetik karakter, öncelikle halk müziğinin temeli olan ruh halinin yapısında kendini gösterir. Dolayısıyla hem aşık havaları hem de diğer halk müziği

türleri muğamlarla aynı isimli makam esasına sahiptir. Ayrıca, bu müzik örneklerinin intonasyon temeli, makam temeli ile örtüşen muğamın müzikal içeriğiyle uygunluk sergiler. Muğam ifaçılarının çalışmalarına bir dizi aşık havalarının girmiş olması tesadüf değildir ve çoğu zaman tasniflerin yerini halk şarkıları almıştır. Değiştirilen şarkılar, muğamın hatta enstrümanın çalındığı bölümün makamına göre seçilir. Bu, Azerbaycan müziğinin kadim katmanlarından gelen bu müziklerin birbirine bağlı bir şekilde oluştuğunu, aşıklar, şarkıcılar ve müzisyenler tarafından cilalandığını ve kuşaktan kuşağa aktardığını söylemek için sebep veriyor. Bunun canlı bir örneği, "Panah güzellemesi" aşık havasıdır. Bu hava, Şirvan aşık ortamının usta Aşık Panah'ına aittir ve en popüler havalardandır. Ancak bu hava muğam ifaçılarının repertuarında da geniş bir yer kaplar ve sevgiyle icra edilir. Şirvan ortamında aşıkların ve muğam icraçılarının birlikte halk festivallerine katıldığı ve aşık grubunda muğam ifaçısı olduğu unutulmamalıdır. Muğam ifaçılarının burada yaratılan aşık havalarını söylemesi de doğal. Bununla birlikte, muğam ifaçılarının yaratıcılığına dahil olan aşık havaları, sadece Şirvan ortamında gerçekleşmedi. Aşık ve muğam şarkılarının yanı sıra müzik türlerinin teması ve dönüşümü tüm ortamlarda bir dereceye kadar gözlemlenir. Örneğin Borçalı ve Ganjabasar ortamlarında âşıklar muğamı daha enstrümantal ifadeye tercih ederken, Şirvan ortamında bu etki vokal performansına da yansımaktadır. Ayrıca güzelleme havaları hakkındaki gerçeği de belirtmekte fayda var. Yani daha önce de bahsettiğimiz gibi destanlarda bir takım güzellemeler de yapılmaktadır. Örneğin "Aslı ve Kerem" destanında "Kerem güzellemesi", "Aşık Garib" destanında "Fatma güzellemesi" vb. Bu destanlar, ortamdaki bağımsız olarak usta aşıklar tarafından canlandırılıyor ve sonuç olarak, her ortamın temsilcileri kendi stil özelliklerini havaya uygulayarak performansının farklı versiyonlarını yaratıyor. Güzellemelerin çeşitliliği öncelikle çevreyle ilgilidir. Hemen hemen her ortamın kendine özgü güzelleme havası vardır. Bu havanın içeriği esas olarak bir güzellik betimlemesi olduğu için, ülkesini ve mahallesini seven aşıkların repertuarında o yerin güzel doğasını anlatan şiirsel bir metin olduğu gerçektir. Bu metinler de esas olarak güzelleme havası üzerine okunur. Havanın lirik ve hafif doğası onu insanlar tarafından sevdirdi. Sonuç olarak, çevreye has olan güzellemelerin yanı sıra, bireysel usta aşıkların ismi ile geçen güzellemeler de vardır. Örneğin "Panah güzellemesi", "Azafı güzellemesi" vb.

Güzelleştirme havalarının çoğu Segah tonuna dayanmaktadır. Segah muğamın lirik ve hüznü bir karaktere sahip olduğu bilinmekte ve bu makama dayalı müzik örnekleri de bu karakter çemberini kapsamaktadır. Güzelleme havalarının bu makama dayalı olması ve aynı karakterde olması, âşık ve muğam sanatı arasındaki daha derin bağın bir göstergesidir. Bu bağlantılar diğer havalar ve muğamlar arasında bulunabilir. Bu bağlantılar ve ilişkiler, ayrı türlerin bağlamından değil, ortak makam-intonasyon düşüncesinden gelir. Çünkü aynı makama (köke) ayarlanmış tüm müzik örneklerinde karakter yakınlığı vardır ve icracısının şarkıcı, müzisyen, aşık olması ya da olmaması sadece performans kriterlerini, sanatın özelliklerini ortaya koymaktadır.

Sonuc

Sonuc olarak, güzelleme havası türü de dahil olmak üzere, aşık sanatındaki tüm türler, bir dizi genel ve bireysel sınıflandırma kriterini ifade eder. Genel kriterler, havanın yeri, kişisi, şiirsel metni vb. gibi göstergelere göre gruplama ve karakterizasyon. Aynı şekilde, güzelleme

havası, hem coğrafi alan hem de belirli bir aşığın adıyla ilişkili varyantların ortaya çıkmasıyla karakterize edilir. Coğrafi gruplama, bölgesel özellikleri de birleştirir. Böylelikle bazı güzellmeler, aşık ortamlarının adıyla bağlantılı ve o ortamın performans geleneklerini içeriyor. Güzellemenin belirli kriterleri şiirsel metni, imge-duygusal içeriğin belirli bir destan veya belirli bir kişiyle bağlantısı ile oluşturulur. Ek olarak, performans tarzının etkisine dikkat etmek gerekir. Bu nedenle, herhangi bir aşık havası gibi, güzellmeler, çevrenin yerel performans geleneklerinin yanı sıra bireysel ustaların bireysel performans tarzlarını (Panah güzellemesi, Azaflı güzellemesi, Kamandar güzellemesi vb.) yansıtır. Güzellmeler, tüm aşık havaları gibi Azerbaycan halk müziğinin temelini oluşturan kök-makam yapısını ifade eder. Bu, sözlü gelenekte profesyonel müziğin temsilcisi olan muğam sanatıyla olan bağlantısını göstermekle kalmaz, aynı zamanda bu ilişkinin daha derin köklerini ortaya çıkarmak için bir uyarıcı işlevi görür. Çünkü doğrudan ve dolaylı olarak gözlemlenen, aslında tek bir folklor kaynağından beslenen ve bireysel üslup ölçütleriyle profesyonel düzeyde geliştirilen âşık ve muğam sanatı arasındaki ilişkiler Azerbaycan ve tüm Türk dünyası kapsamında değerlendirilmelidir.

Kaynakça

- Aşık güzellmeleri, şiir antolojisi. (2020). Bakü:Azerbaycan Aşıklar Birliği.
- Bagirov, N.H. (2011). Azerbaycan klasik aşık havası. Bakü-Trabzon.
- Dadaşzade, K.A. (2004). Destanın işaret sistemi. Bakü:Nurlan.
- Eldarova, E.M. (1996). Azerbaycan aşık sanatı. Bakü:Elm.
- Hacıbeyli, U.A. (1985). Azerbaycanın halk müzik hayatına bir bakış.
- U.A.Hacıbeyli'nin seçilmiş eserleri. Bakü:Yazar.
- Hekimov, M.İ. (2013). Aşık şiirlerinin şekilleri. Bakü:Çaşıoğlu.
- İmamverdiyev, İ., Gurbanov, B., Gasimli, M., Rahimova, A. (2011). Şirvan aşıklarının saz havaları. Bakü:ADMİU.
- Açıklayıcı sözlük. (2015). Bakü: Bilim Geliştirme Vakfı.
- Köçarli, İ.T. (2010). Aşık sanatı: müzikal-şiir türleri. Bakü.
- Köçarli, İ.T. (2017). Aşık müziğinin ses-makam sistemi. Bakü:Bilim ve eğitim.
- Mammadov, T.A. (2011). Azerbaycan aşık yaratıcılığı. Bakü:Apostrof
- Pirsultanlı, S.P. (2002). Ozan aşık sanatının teorik sorunları. Bakü.
- Rahimbeyli, N.R. (2009). Azerbaycan destanlarının melo-poetikası. Bakü:Doğu-Batı.